

Kunnia, vimma ja keinottomuus

POIKIEN VÄKIVALTAPOTENTIAALIN TILALLINEN SÄÄTELY

Joonas Kekkonen

Artikkelissa tarkastellaan poikien väkivaltapotentiaalin säätelyä erilaisissa fyysisiin tiloihin liittyvissä sosiaalisissa konteksteissa. Väkivaltapotentiaali toimii maskuliinisenä sosiaalisena pääomana, jolla pojat välttävät väkivallan uhriksi joutumista ja ylläpitävät sosiaalisesti hyväksyttävää miehuutta. Artikkelissa tarkastellaan 250 keskustelua, jotka pojat (ikäkeskiarvo 13,1 vuotta) ovat käyneet Väestöliiton Poikien Puhelimen auttajien kanssa. Väkivallan säätelyn tarve hahmottuu tilojen kautta määrittävänä ilmiönä. Väkivaltaa tapahtuu kotona, koulussa ja erityisesti valvonnan ulkopuolelle jäävissä välitiloissa. Väkivaltapotentiaalin osoittamisen tarve kasvaa ulkopuolisen valvonnan ja tuen pettäessä. Keskusteluissa ilmenee, että väkivalta kotona johtuu vanhempien ongelmista kumpuavasta väkivaltaisuudesta, kouluväkivalta taas koulun lievästä väkivaltaan reagoimattomuudesta. Välitiloissa korostuu tarve puolustaa sekä fyysistä koskemattomuutta että maskuliinista identiteettiä.

AVAINSANAT: POJAT, VÄKIVALTA, VÄKIVALTAPOTENTIAALI, MASKULIINISUUS

Poikien kokemusmaailmassa fyysinen väkivalta ja erityisesti sen uhka ovat läsnä tavalla, johon aikuisen ei tarvitse tottua. Pojat joutuvat osallisiksi tähän hyvin sukupuolittuneeseen väkivaltakulttuuriin, halusivat he sitä tai eivät. Tämä pakottaa pojat etsimään tapoja, joilla performoida omaa henkilökohtaista väkivaltapotentiaalia erilaisissa tiloissa havainnoimansa väkivaltapotentiaalin mukaisesti.

Artikkelissa käsitellään sukupuolittunutta poikien fyysistä väkivaltaa, jota aiemman tutkimuksen mukaan erottavat muusta väkivallasta sen yleisyys, sen jääminen salatuksi maskuliinisten arvojen, kuten kunnian ja häpeän, vuoksi, poikien väkivaltakulttuurissa hyväksytyn väkivallan rajautuminen koskemaan erityisesti miesten välistä väkivaltaa sekä poikien kasvaminen väkivaltakulttuuriin varhaislapsuudesta lähtien.

Vuoden 2017 *Kouluterveyskyselyn* vastauksissa lähes joka kolmas kahdeksannen ja yhdeksannen luokan pojista kertoo, että he ovat kokeneet ”koulukiusaamista lyömällä, potkimalla tai tönimällä”. Tytöistä vastaava osuus on 14 prosenttia. (THL 2017.) Poikia myös kiusataan yläasteella säännöllisesti tyttöjä enemmän. Viikoittaista kiusaamista (josta osa on kyselyssä fyysistä väkivaltaa) kertoo kohdanneensa pojista seitsemän prosenttia, tyttöistä viisi. Nuorisorikollisuuskyselyt tuottavat samantyyppistä kuvaa väkivallan sukupuolittuneisuudesta: pojat kokevat väkivaltaa selvästi tyttöjä enemmän ja tekijöissä heidän osuutensa on liki kaksinkertainen tyttöihin verrattuna (Salmi 2012, 15, 25).

Kouluterveyskyselyyn vastanneista tytöistä kolmannes on kertonut koulun aikuisille kiusaamisesta – johon väkivaltakin luetaan – lukuvuoden aika-

na, pojista vain joka viides. (THL 2017.) Syitä tähän on monia, mutta yksinkertaisin selitys on, että pojat sosiaalistuvat väkivaltaan ja pitävät sitä luonnollisempana tapana käyttää valtaa, erityisesti suhteessa muihin poikiin. Niin poikien leikit, heidän kulutamansa viihde kuin heille opetettu rooli miehenä mahdollistavat väkivaltaa. Pojat opettelevat vallan, voiman ja väkivallan käyttöä ja havainnointia nuorelta iältä. Eroja leikeissä ja niissä piilevissä sukupuolittuneissa vallankäytön rakenteissa voidaan havaita jo päiväkotikäytössä (Huuki 2016). Arto Jokinen arvioi, ettei väkivalta ole luonnollista, vaan jotain mihin pojat kasvatetaan: ”fyysinen väkivalta on sarja tekniikoita, jotka on opeteltava. Samoin on opeteltava ylittämään se vastus, joka inhimillisen olennon vahingoittamiseen liittyy.” (Jokinen 2000, 31–32, 49).

Vaikka jo lasten kokemassa ja tekemässä väkivallassa on sukupuolittuneita elementtejä, väkivallan kulttuurit haarautuvat poikien saavuttaessa murrosiän. Väkivallan tapahtumapaikoissa ja sairauksissa tapahtuu sukupuoleen perustuva eriytyminen. Miehet kokevat väkivaltaa julkisilla paikoilla, naiset kotonaan ja työelämässä (Danielsson & Kääriäinen 2016, 11). Tällaista miesten laajasti tekemää väkivaltaa ovat satunnainen katuväkivalta muita miehiä kohtaan, puolisoihin kohdistuva väkivalta ja päihteidenkäytön yhteydessä tehty väkivalta, joka voi kohdistua niin vertaisiin kuin ulkopuolisiinkin (Smolej 2014, 29–32). Osa väkivallasta on kuvattavissa ongelmanratkaisun tähtääväksi, osa taas elämäkselliseksi väkivallaksi (Honkatukia 2017, 326–327).

Väkivallalla on myös enemmän seurauksia poikien tullessa täysikokoisiksi. Yhteiskunta joutuu silloin reagoimaan tähän ja käytetyt keinot ovat käytännössä poikiin kohdistuvia: nuorten yhteiskuntarangaistuksista, tutkintavankeuksista ja vankeuksista yli 90 % kohdistuu miehiin. Rikoksissa ryöstöt, siveellisyysrikokset ja erilaiset väkivaltarikokset ovat korostuneesti miesten tekemiä. (Muiluuvuori ym. 2016, 29–48.) Raaimmillaan väkivallan eriytyminen näkyy väkivaltakuolemissa, joissa uhreina ja erityisesti tekijöinä ovat korostuneesti nuoret miehet (Lehti 2017, 8; Patton ym. 2009, 889). Lapsena poikien väkivaltakuolleisuus ei ole tyttöjä suurempaa, mutta vuosina 2007–2016 väkivaltaan kuolleista 15–29-vuotiaista nuorista kaksi kolmannesta oli miehiä. (Tilastokeskus 2017.)

Pojat tunnistavat väkivallan mahdollisuuden eivätkä voi olla valmistautumatta siihen. Poikakulttuureissa väkivalta on poikien itsensä mielestä oikeutettua erityisesti puolustauduttaessa sekä usein tarpeellista miehen identiteetin ylläpidolle. (Ravn 2018, 301.) Osalle miehistä väkivalta on myös suorastaan innostavaa ja nautinnollista, joten he ovat siihen valmiimpia (Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 337–339).

Väkivaltaan valmistautuminen ja sen miettiminen ei ole ikäkauteen sidottua. Vaikka korkeakoulutetut joutuvat arjessaan selvästi harvemmin väkivallan kanssa tekemisiin, 80 prosenttia yliopistossa opiskelleista miehistä on kuvitellut mielessään henkirikoksen tekemistä. Näiden miesten pohdinat kohdistuivat erityisesti tuntemattomien miesten oikeutettuun surmaamiseen puolustautumistilanteessa, mahdollisesti aseita käyttäen. Nämä henkirikوسفantasiat olivat yleisempiä ja pidemmälle mietittyjä kuin naisilla. (Auvinen-Lintunen ym. 2015, 41–42.)

Edellä kuvatun kaltaiseen väkivaltakulttuuriin tottuminen on osa mieheksi kasvamista, mutta ei ristiriidatonta. Connell ja Messerschmidt kuvaavat erilaisia miehuuksia sisäisesti ristiriitaisiksi ja ajallisesti vaihtuviksi rakenteiksi. Heidän mukaansa hegemoniset maskuliinisuudet sisältävät todennäköisesti sukupuolittuneisiin valta-asemiin kytkeytyviä tunnetason konflikteja (Connell & Messerschmidt 2005, 852). Kulttuurissa, jossa miehet rakentavat pojasta lähtien itselleen toimintamalleja oikeutetulle väkivallalle, väkivallasta kokonaan irrottautuminen on hyvin vaikeaa. Kun muutkin rakentavat toimintamalleja väkivallalle, joutuu jokainen opettelemaan väkivallan pelisäännöt. Se, joka ei tunnista väkivaltakulttuurin sävyjä eikä ole valmis väkivaltaan, joutuu todennäköisemmin sen uhriksi.

Artikkelissani tarkastelen keskusteluja fyysisestä väkivallasta, jotka on käyty lapsuuden ja murrosiän risteyskohdassa olevien poikien kanssa. He ovat opettelemassa väkivallan pelisääntöjä, mutta heillä on ongelmia väkivallan kanssa. Aineiston pojat ovat soittaneet Väestöliiton poikien puhelimeen ja halunneet puhua väkivallasta. Poikien tekemää työtä välttämiseksi ja miesidentiteetin varjelemiseksi jäsennän väkivaltapotentialin käsitteen kautta.

VÄKIVALTAPOTENTIAALI

Väkivalta liittyy pojilla usein oman identiteetin tai fyysisen koskemattomuuden puolustamiseen (Kivivuori, Savolainen & Aaltonen 2015, 79–80). Tämän artikkelin pojista vain muutamat kertovat nauttivansa väkivallasta sinänsä. Suurimmalle osalle pojista väkivalta on väline, jonka käytöstä on tavalla tai toisella hyötynyt heidän sosiaalisessa ympäristössään.

Miehille tyypillisessä väkivallassa fyysistä väkivaltaa voidaan käyttää fyysisen koskemattomuuden lisäksi myös sosiaalisen statuksen puolustamiseen. Pojat joutuvat suojelemaan maskuliinisuuttaan, osoittamaan kyvykkyyttään vahvoina ja puolustuskykyisinä miehinä nuoresta lähtien. Tämä näkyy heidän toiminnassaan ja asenteissaan. Miesroolin rajojen rikkominen saattaa kyseenalaistaa rajoja rikkovan aseman ja turvallisuuden poikayhteisössä. Väkivalta on keino välttää itseen kohdistuvaa väkivaltaa tai palauttaa asema miesyhteisössä. (Bosson ym. 2009, 630–631.) Pojilla tällainen statuksen nostamiseen tähtäävä väkivalta ei kohdistu välttämättä tiettyyn ihmisryhmään, vaan sitä käytetään vain yhtenä välineenä statustyössä, jossa pojat laaja-alaisesti hyödyntävät kulttuurisia resursseja ja strategioita asemaansa vahvistavalla tavalla. (Huuki 2002, 46.)

Tässä artikkelissa tarkastelen poikien toimintaa näiden statustarpeiden ja samanaikaisesti väkivallan uhriksi joutumisen välttämisen ristiaallokossa. Poikien itsepuolustuksen keskiössä on kyky huomata väkivallan merkkejä ja tehdä itsestä vähemmän houkutteleva uhri osoittamalla omaa kyvykkyyttä väkivaltaan.

Janne Kivivuori (2011, 35, 63) puhuu tästä väkivallan uhan mahdollisuuden ylläpidosta ”väkivallan uhan projisoimisena” ja ”vaikutelmain hallintana”, Tuija Huuki (2010, 72) ”väkivallan potentiaalina” ja Tarja Tolonen (1996, 115) ”potentiaalisen voiman korostamisena”. Nämä kaikki määritelmät yhdessä kuvaavat hyvin uhan vaikutelman ylläpitoa itseen kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi. Artikkelissa kutsun tätä kykykokonaisuutta väkivaltapotentialiksi, jota pojat joutuvat havainnoimaan ja omalta osaltaan performoimaan. Väkivaltapotentiaali on poikien sosiaalisen kyvykkyyden osa-alue, joka kytkeytyy vahvasti heidän kykynsä performoida paitsi riittävää väkivallan uhkaa, myös sosiaalisesti

hyväksyttävää maskuliinisuutta. Maskuliinisuuksia muotoillaan aina tiettyssä ajassa ja paikassa, suhteessa muihin siellä ilmeneviin maskuliinisuuden esiin tuomisen tapoihin (Messerschmidt 2018, 125). Tämä on totta myös aineistossa ilmenevän väkivaltapotentiaalihin suhteen. Tästä syystä käsittelen väkivaltapotentiaalihin säätelevä paikallisena, tiloihin sidottuna toimintana.

POIKIEN OMAN ÄÄNEN ESIIN SAAMINEN

”Tutkija, joka ottaa selvittääkseen poikasakkien mysteerejä, masentuu ryhtyessään etsimään tutkimuskohteitaan,” kirjoitti poikien ryhmäilmiöitä 1950-luvulla tutkinut Rafael Helanko (1953, 20). Aika ei ole helpottanut tutkijan tehtävää: poikien luokse päätyminen on tavallisesti tutkimusaineiston kokoamisen suurimpia ongelmia. Tässä tutkimuksessa ongelma on ratkaistu kääntämällä asetelma päälaelleen: aineisto koostuu poikien yhteydenotoista Poikien Puhelimeen, jonne he ovat soittaneet puhuaakseen fyysisestä väkivallasta.

Artikkelin pohjana toimivat keskustelumuiistiinpanot on kerätty Väestöliiton Poikien Puhelimen vastaajien toimesta vuosina 2007–2016. Poikien valitsemista aiheista käytyjen keskustelujen ohessa ammattilaisvastaajat ovat keskustelun aikana tehneet auttamista tukevia, mahdollisimman tarkkoja anonymisoituja muistiinpanoja. Nämä muistiinpanot on tallennettu tietokoneelle ja luokiteltu pääaihealueittain. Muistiinpanoja on 125 000 keskustelusta. Tämän artikkelin pohja-aineistoksi on valittu 3000 keskustelua, jotka on muistiinpanojen tekemisen yhteydessä luokiteltu fyysistä väkivaltaa koskeviksi. Artikkelin tutkimusaineistoksi on näistä otettu 250 keskustelun satunnaisotos, joka sisältää keskusteluja koko aikaperiodilta.

Tekstin analysointivaiheessa olen ottanut sadan keskustelun näyteotoksen, jonka perusteella olen muodostanut luokittelut väkivallan ominaisuuksille, kuten väkivallan sijainnille, uhrien ominaisuuksille, väkivallan tekemiseen osallistuneille, väkivallan muodolle, avunhaun estymiselle sekä mahdollisille väkivallan perusteluille. Väkivaltapotentiaalihin ja erilaisten tilojen merkitys väkivallan ilmenemismuotoja selittävinä tekijöinä aineiston keskusteluissa nousi esiin tässä vaiheessa.

Päätin ottaa viitekehikseksi poikien status-työn ja käyttää tilallisuuksien merkityksen hahmotamisen apuvälineenä rutiinitoimintojen teoriaa (*routine activity theory*). Rutiinitoimintojen teoria on metatason teoria, jolla selitetään rikollisuuden ilmenemistä eri ympäristöissä. Teorian lähtökohtana on pyrkimys tarkastella erilaisten tilojen vaikutusta väkivallan mahdollistumiseen tai estymiseen. Rutiinitoimintojen teorian mukaan rikoksia tapahtuu, kun kolme tekijää yhdistyy: sopiva uhri ja motivoitunut tekijä kohtaavat valvomattomassa tilassa. Teorian peruslähtökohtana on, että minkä tahansa elementin puuttuminen estää rikollisuutta toteutumisesta. (Cohen & Felson 1979, 589.)

Aineistossa väkivalta mahdollistuu valvonnan pettäessä, jolloin poikien täytyy alkaa korostaa väkivaltapotentialiaan estääkseen uhriksi joutumista. Se, miten väkivalta mahdollistuu eri tiloissa ja millaisella väkivaltapotentialin performoinnilla pojat yrittävät tilanteeseen reagoida, muodostaa tarkasteluni ytimen.

Kävin kaikki 250 artikkelia läpi luokitellen ne pienemmässä otoksessa esiin nousseiden luokkien pohjalta. Tämän jälkeen kykenin analysoimaan aineistossa ilmenevää väkivaltapotentialin säätelyn ilmenemistä kolmessa aineistossa esiin nousseissa ympäristössä.

AINEISTON RAJOITTEET

Aineiston keräämistavasta johtuen aineisto on laadultaan epätasainen, apua hakeviin poikiin painotunut ja eettisistä syistä täysin anonymi. Kaikista näistä seikoista seuraa omat ongelmansa, joita on ennakoitu.

Raskaita tarinoita sisältävän aineiston keräämisessä esiintyviä ongelmia, kuten vaikeiden aiheiden väistelyä, nuorten hienovaraisten viestien epätasaisista kirjaamista ja nuorten tapaa esittää vakavia teemoja huumoriin verhottuna (Pekkarinen 2015, 286–289) on pyritty ennakoimaan: asiantuntijavastaajat ovat saaneet työnohjausta työn laadun ylläpitämiseksi. Työtapoja on kerrattu säännöllisesti. Sekä vastaamisen että muistiinpanojen laatua on

ylläpidetty tarkistuksilla ja neuvonnalla. Kaikesta tästä huolimatta analysoinnin aikana 17,5 % satunnaisotoksen keskusteluista jouduttiin hylkäämään muistiinpanojen epäselvyyden vuoksi.

Poikien Puhelimesta kerätty aineisto on suuri ja hajanainen. Aineiston kerääminen ei ole tapahtunut neutraalissa tutkimustilanteessa, vaan auttamisen yhteydessä. Tällainen asetelma ohjaa aineistoa vahvasti ja sen tuloksia tarkastellessa on syytä muistaa, että keskusteluja ovat käyneet juuri väkivalta-kulttuurin kanssa vaikeuksissa olleet pojat. (Karls-son 2005, 81.)

Pojat eivät ole antaneet suostumustaan aineiston keräämiseen. Asiakkaita on informoitu muistiinpanojen tekemisestä ja heille on korostettu, ettei omia tietoja tarvitse antaa. Useampia kertoja soittavat pojat ovat valinneet itselleen nimimerkkejä, joilla auttajat ovat voineet tunnistaa heidät.

Keskustelujen anonymiteetin vahvuus on ollut, että se on antanut pojille mahdollisuuden puhua ongelmistaan hyvin avoimesti. He ovat nostaneet vajaan 10 % kaikista keskusteluista esiin erilaista väkivaltaa, josta ovat joutuneet vaikenemaan arjesaan ja joka ei nouse missään muualla esiin.

Eettiset valinnat ovat mahdollistaneet asiakkaiden yksityisyyden, mutta tutkimuksen tekemiselle tästä on selvää haittaa. Soittajista ei ole jäänyt henkilöitäviä tietoja anonymisoituihin muistiinpanoihin. Ne yhteydenotot, joista on jouduttu kriisitilanteissa ottamaan yhteydet, eivät ole päättyneet aineistoon, vaan tiedot on käsitelty erillisillä papereilla, jotka on avunsaannin jälkeen tuhottu tietosuojajätteenä.

Suurin osa aineiston pojista ei ilmoittanut edes ikäänsä. Jotensakin realistisesti ilmoitettujen ikien¹ keskiarvo oli ikäkeskiarvo 13,1 vuotta ja keski-ikä 3,0 vuotta. Voidaan arvioida, että keskusteluissa äänessä ovat olleet peruskoululaiset, jopa alakoulun oppilaat. Puhelinlaskujen teletunnistelualue-laskutuksen perusteella tiedetään, että soittaja on tullut kaikkialta Suomesta.

Aineiston laajuus, poikien nuori ikä ja aineiston pohjana olevat keskustelut, joissa pojat nostavat esiin väkivaltaa johon tarvitsevat apua, mahdollistavat

1 Vastaajat ovat merkinneet osan ikäilmoituksista epärealistisiksi, esimerkiksi ”Muutti ääntään, todennäköisemmin 10 kuin väittämänsä 19”. Tällaiset epäilyttäviksi arvioidut iät on karsittu ikälaskelmista.

	Koti	Koulu	Välitilat
<i>MIKSI VÄKIVALTAPOTENTIAALIA TÄYTYY SÄÄDELLÄ</i>	Vanhempien ongelmat	Opettajat eivät reagoi alhaisen intensiteetin väkivaltaan	Valvonnan ulkopuolelle hakeutuneet pojat ja muut ympäristössä olevat ovat uhka toisilleen
<i>VÄKIVALLAN SYITÄ</i>	Lasten kurissapito, sisarusten keskinäinen kinastelu	Kiusaaminen, kunnioituksen saaminen, itsepuolustus	Hyökkäykset fyysistä koskemattomuutta tai maskuliinista identiteettiä kohtaan
<i>KUKA VALIKOITUU UHRIKSI</i>	Lapset	Helpot uhrit, massasta poikkeavat, väkivallasta kertomatta jättävät	Satunnaiset pojat, väkivaltapotentialeiltaan heikot, miehuuden kyseenalaistajat
<i>TYYPILLISET FYYSISEN VÄKIVALLAN MUODOT</i>	Kuristusväkivalta	Turpaan vetäminen, "kiusaaminen"	Pahoinpitely, mahdollisesti aseita käyttäen

Taulukko 1. Ongelmallisen fyysisen väkivallan erittelyä tilojen mukaan.

poikien väkivaltakulttuurin tarkastelulle rikkaan alustan. Vaikka yksittäiset kertomukset eivät ole todistusvoimaltaan merkittäviä, kymmeniä tai satoja kertoja toistuvat samankaltaiset tarinat kuvaavat poikien väkivaltakulttuuria uskottavalla tavalla.

Olen oletanut, etteivät artikkelin aineistona käytetyt poikien tarinat ole kattava esitys suomalaisten poikien kokemasta fyysisestä väkivallasta. Sen sijaan niistä voidaan saada käsitys siitä, millaista väkivaltaa pojat eivät pysty apua hakematta käsittelemään ja mihin he tarvitsevat erityisesti apua.

VÄKIVALLAN TILAT VÄKIVALLAN MUOTOJA SELITTÄMÄSSÄ

Poikien tarinat väkivallasta jäsentyvät kolmen selvästi erillisen tilan kautta omiksi kokonaisuuksikseen: väkivaltaa tapahtuu kotona (25 keskustelua), koulussa ja koulumatkalla (47 keskustelua) sekä yleisissä paikoissa, joista käytän termiä valvomattomat välitilat (68 keskustelua).

Taulukossa 1 esitetään, miksi pojat käyttävät väkivaltapotentialiaalin säätelyä kussakin tilanteessa, mitä syitä keskusteluissa väkivallalle eri tiloissa

annetaan, kuka valikoituu väkivallan uhriksi ja mitä muotoja väkivalta tarinoissa kussakin ympäristössä tyypillisesti saa.

KOULUVÄKIVALTA

Kyllähän minnuun kiusattiin 2 vuotta, onhan sitä pikkusen vielä tota silleen. Kyllä se on vähentyny. Koulussa ja välillä vappaa-ajalla. -- Kyllä on kertonu, koulun henkilökunta ei puutu. Kyllä se kaksi vuotta sitten, kiusattiin, se oli vähän. Oikeastaan meni pahaksi, lyömistä ja tönimistä ja haukkuivat kokoajan. -- Siellä koululla yksi vielä, joka päivitän, joka tönii ja pukkii siitä asiasta. (Keskustelu 713/16, Vastaaja 8.)

Koulu ja koulumatkat ovat väkivaltaympäristönä lapsille pakollisia. He eivät tavallisesti voi valita koulujaan, eivätkä juuri luokkatovereitaankaan. Koulumatkatkin on yleensä kuljettava samoja reittejä pitkin. Tämä pakollisuus tekee koulussa tapahtuvasta väkivallasta pojille vaikean välttää. Aineiston tarinoissa tähän asetelmaan yhdistyvät aikuisten vaikeudet havaita ja lopettaa alhaisen intensiteetin

väkivaltaa, väkivaltapotentialin nosto auktoriteettien antaessa matalan intensiteetin väkivallan jatkua, sekä poikien tarve puolustaa maskuliinista kunniaansa yhteisössä väkivallalla.

Pojat voivat muuttaa rooliaan näissä maskuliinissa hierarkioissa hyvin erilaisilla kompetensseilla. Sari Haanpään (os. Manninen) tutkimustulosten mukaan niin sosiaalinen kompetenssi, liikunnallinen kyvykyys, ryhmän normeista poikkeamattomuus kuin lojaalius ja kompetenssi tietokonepelajana voivat estää väkivallan kohteeksi joutumista. (Manninen 2010, 80–82.) Tuija Huukin mukaan statustyöllä korkeimmalle nousivat ne, jotka onnistuivat sekä olemaan suosittuja kavereidensa keskuudessa että olemaan uskottavia miehiä väkivallan mahdollisina tekijöinä, ”respektin” saajina. Silkillä väkivallalla sai kyllä aikaan pelkoa, mutta sen käyttäjistä eivät pitäneet muut kuin läheisimmät kaverit. (Huuki 2010, 71–72.)

Tarinoita yhdistää väkivallan pitkäkestoisuus tai toistuvuus. Väkivallan jatkuminen pitkään ilman että siihen suostutaan puuttumaan saa pojat hakemaan siihen apua. Ongelmat ovat voineet jatkua pitkään ja niistä on kerrottu toistuvasti, mutta aikuisten vähäinen puuttuminen voi saada pojan lopulta menettämään luottamuksensa heidän ongelmanratkaisukykynsä.

Päivää, mua kiusaa yks tyyppi. Eskarista tähän, eskarista ysiin saakka. Se on kiusannut. Se tulloo joskus takkaa päin. [Vastaa kysyy, miten opettajat ovat kiusaamiseen puuttuneet] Ei niit kiinnosta. [Vastaa kysyy, miten poika on yrittänyt sen jälkeen ratkaista tilannetta.] Oon mä sitä hakannut ja potkinut kun se makas maassa. (Keskustelu 497/16/V10)

Väkivaltaan apua hakevien poikien puhe alkaa puheena kiusaamisesta. Termi ”kiusaaminen” on väkivaltaa hämärtävä yläkäsite, joka kouluväkivaltatarinoissa voi tarkoittaa lähes mitä tahansa aseetonta ja pysyviä vammoja jättämätöntä väkivaltaa. Aineiston tarinoissa pojat arvioivat kouluväkivallan ehdottomasti yleisimmäksi syyksi kiusaamisen (48 %), niin uhreina kuin väkivallan tekijöinäkin. Aikuiset voivat olettaa poikien vain sanailevan keskenään, mutta poikien kertoessa kiusaamisesta tarkemmin huomataan käsitteen sisältävän henkisen väkivallan

lisäksi hyvin erilaisia pahoinpitelemisen muotoja. Pojille kiusaamisen valtava skaala ja epämääräisesti ”kiusaamisesta” puhuminen poikien vallankäytön muotona on tuttua. Aikuisten voi kuitenkin olla vaikea ymmärtää tällaisen ”kiusaamisen” jatkuvuutta ja moninaisuutta.

Koulussa tapahtuva väkivalta on tavallisimmin kuvailtavissa epäsuhtaisena vertaisväkivaltana. Väkivallan tekijät ovat tarinoissa tavallisesti vanhempia, raaempia ja isompia tai he käyttävät lukumäärää edukseen tappelutilanteissa. Väkivaltaa tehdessään pojat valitsevat mieluiten uhreikseen heikkoja ja jollain tavalla massasta poikkeavia poikia. Tällaisten uhrien valitsemisella pojat saavat itse nostettua omaa väkivaltapotentialiaan muiden silmissä onnistuneiden väkivallanteiden kautta. Se, miten olennaista tällaisen statustyön tekeminen on, saattaa olla kiinni siitä, kuinka organisoidun ja turvallisen ympäristön koulu kykenee oppilaiden mielestä tarjoamaan. Organisoidussa ja suojelevassa ympäristössä poikien ei tarvitse itse ryhtyä käyttämään väkivaltaa oman asemansa pönkittämiseksi. (Lindstrom Johnson ym. 2017, 188.)

Tarinoissa niin maahanmuuttajapojat kuin suomalaispojatkin perustelevat silloin tällöin väkivaltaa rodullisesti, mutta erityisesti väkivallan kohderyhmäksi valikoituvat ”homoiksi” määritellyt pojat. Homojen pahoinpitelemistä tai homous-syytteistä välittömästi seuraavaa väkivaltaa ilmeni 27 prosentissa otoksen keskusteluissa. Mitään selkeää todistetta uhrin seksuaalisesta suuntautumisesta pojilla ei välttämättä ole, mutta ilmeisesti sitä ei tarvitakaan. Homoksi leimaaminen riittää.

Ihan jees. Se on vähä, pari issoo kiusaa. Ei jaksais enää opettajille. – Ne vettää pattaan. Sannoo hommpelipojaksi, vettää turpaan, vie vessaan ja pieksee. Oon 12. Ne on 15. En uskalla kertoa kellekään. (Keskustelu 397/11/V1)

Homoseksuaalisuuden käsittely väkivallan keinoin on tärkein esimerkki siitä, kuinka väkivaltaa tekevät pojat rankaisevat uhrejaan myös näiden olemuksen piirteistä tai ei-väkivaltaisesta toiminnasta. Näissä tarinoissa kyse ei ole itsepuolustuksesta fyysistä vaan identiteettiin tai statukseen kohdistuvaa hyökkäystä vastaan.

Tuo yks ei oo kaveri. Sen takia että on vammanen. Se on vieny mun tyttöystävän ja se on opettajan lemmikki. Se valittaa koko ajan. Tännään meni valittaa et läksyt tekemättä. Yrittää olla kova mutta ku lyön sitä yhen kerran ni alkaa marisemaan. (Keskustelu 1264/09/V4)

Väkivallan käytöllä ja toinen ”vammaisiksi” leimamalla poika kykenee nostamaan itsensä koulussa ja tyttöjen parissa paremmin pärjäävän ohi. Tyttöystävää ei ehkä saa enää takaisin, mutta väkivaltapotentialin osoittaminen teoin sentään hiljentää uhrin.

Aineiston pojat ovat oppineet elämään tasaisen väkivallan maailmassa, jossa aikuisten puuttuminen on riittämätöntä. Väkivaltaa käyttäville pojille tämä tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa omaa väkivaltapotentialiaan ja saada sosiaalista toimintatilaa, mutta uhreille tällainen tilanne on lohduton. Toista vuotta aikuisen näkökulmasta säännöllisesti pahoinpidelty poika saattaa todeta isomman lapsen toiminnasta lannistuneesti:

Mua kiusataan koulussa. Noh. Lyödään ja sillee haukutaan. Noh. Ei tää sillee, pientä tönimistä, mutta ei tunnu kivalta. (Keskustelu 330/16/V1)

Tapa vähätellä väkivaltaa ja kuvailla fyysistä väkivaltaa kiusaamiseksi on aineiston pojille tyyppillistä. He ovat sisäistäneet yhteisössä heille niin aikuisten kuin muiden poikien puolesta esitellyn normin, jonka mukaan väkivaltaa saa tapahtua. Yllä olevassa esimerkissä poika myöntää, ”ettei tunnu kivalta”, vaikka kyse on pitkään jatkuneesta monipuolisesta väkivallasta, jonka kanssa hänet on jätetty yksin.

Tulin koulusta ja mut hakkas yks tyyppi. Haluun nii kostaa sitä. Sanoin että tuu tappeleen. Ja se ei ruvennu ja mä sanoin että ime veljes munaan. Sit tuli tappelu ja satutin pääni. Äiti ei vastaa, sillä on joku. Pää on helvetin kipee. (Keskustelu 628/08/V1)

Koulussa ja koulumatkoilla tapahtuvan väkivalta on poikien tarinoissa yleisluontoista pahoinpitelemistä, josta käytetään ilmaisuja ”hakkaaminen” ja ”turpaan vetäminen”. Tällä väkivallalla sekä väkivallan tekijät että uhrit tarkoittavat yleisluontoista, erilaisia aseettomia ja vahingoittamisen tapoja

sisältävää pahoinpitelemistä. Koulumatkojen väkivaltaa käsittelevistä keskusteluista 90 % kuvaa tällaisia välienselvittelyjä tai yksittäisiä lyöntejä, potkuja tai tönäisyjä.

Tarinoissa tällaisesta väkivallasta puhutaan rutiinoituneesti. Näiden tarinoiden pojille pahoinpiteleminen ei ole hillitöntä väkivaltaa, vaan sillä on rajat. Rutiinotoimintojen teorian näkökulmasta kertomusten koulut ovat valvomatonta aluetta, jossa väkivaltaan ei puututa, jos se ei saavuta pysyviä fyysisiä vammoja jättävää tai liian suurta huomiota kerääviä mittasuhteita. Kontrollin puute koskee siis vain osaa väkivallasta. Oletan tämän johtuvan otoksesta: jos väkivalta olisi ylittänyt nämä aineistossa ilmenevät rajat, kouluyhteisön olisi ollut pakko puuttua siihen, eikä asiasta olisi tullut pitkäaikaista ongelmaa. Sen sijaan muutamia lyöntejä voi lyödä, eikä siitä joudu vastuuseen, tönimisestä puhumattakaan. Tällainen väkivalta ei johda riittäviin toimiin, joten poikien on ryhdyttävä itse nostamaan väkivaltapotentialiaan purkaakseen pitkittynyttä väkivaltaa.

Siksi ku mua kiusataan koulussa. Ja vapaa ajalla. Oon. Opettajalle. Ja isälle ja äidille. Iskä ja – En mä usko että se lopettaa sen kiusaamisen. Koska sille on jo kerran sanottu. Haukkuu ja lyö. Mua kiusataan sitten yhtä toista kaveria. – Ku minä ja kaveri mentiin välitunnille, niin alko lyömään. Niin, ettei enää kiusamista. – Nyrkkeilyä. Viime vuonna alotin. Kiinnostaa tuo nyrkkeily. – (Keskustelu 1150/14/V4)

Pohdinta väkivaltapotentialin kasvattamisesta nyrkkeilyn avulla on tyyppillinen. Kun väkivallalta suojaavaa kontrollia ei enää ole ja väkivalta pitkittyy, tarinoiden pojat alkavat miettiä keinoja, joilla välttää uhriksi joutumista joko henkilökohtaista väkivaltapotentialia lisäämällä tai siirtymällä väkivallan tekijäksi. Kouluväkivallassa roolit uhrina (31 keskustelua), väkivallan tekijänä (17 tarinaa) ja kavereihin kohdistuvan väkivallan sivustakatsojana (8 keskustelua) sekoittuvat. Pohdinnoista kuullaan, kuinka pojat joutuvat väkivallan pitkittyessä lopulta valitsemaan pysyvän väkivallan uhriksi jäämisen ja statusta tukevaan väkivaltaan mukaan lähtemisen välillä.

KOTIVÄKIVALTA

Aineiston keskustelut kotona tapahtuvasta väkivallasta kertovat lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, jota tekevät erityisesti vanhemmat. Kertojat itse ovat tämän väkivallan uhreja tai sisarustensa pahoinpitelyjen sivustakatsojia, jotka saattavat itse myös nahistella sisarustensa kanssa.

Vanhempien lapsiin kohdistama väkivalta on lainvastaista, vanhempien yleisesti tuomitsemaa ja sen käyttö on vähentynyt. (Fagerlund ym. 2014, 60, 121; Hyvärinen 2017, 11–19.) Väkivaltaa tehneiden vanhempien mukaan yhä tapahtuvaa väkivaltaa ajatellaan usein kuritusväkivaltana, eivätkä siihen liittyvät moraaliset asenteet ole muuttuneet kaikilla. Kaikki vanhemmat eivät miellä rikkovansa lakia lasta väkivallalla kasvattaessaan. (Heinonen 2015, 281.)

Myös lapsiuhritutkimukset kertovat, että lapset itse kokevat kuritusväkivaltaa ja näkevät sitä tehtävän sisaruksilleen. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevien lakien kiristyminen sekä pitkäjänteinen valistustyö tuottavat kuitenkin tulosta: lapsiuhritutkimukseen vastanneet lapset ja nuoret kertovat perheessä tapahtuvan yhä vähemmän vanhempien tekemää väkivaltaa. (Fagerlund ym. 2014, 62, 144.)

Tämä vastaa aineiston poikien kuvauksia. Kotona tapahtuvassa väkivallassa ei poikien kertomuksissa käytetä aseita, eikä se yly vaaralliseksi. Sen on pojille arvattavaa, ennakoitavissa olevaa väkivaltaa. Poikien tarinoissa kotona tapahtuvalle väkivallalle on tässä otoksessa olemassa selitys: se on vanhempien tekemää kuritusväkivaltaa. Kertomusten pojilla vanhempien yksinhuoltajuus, rahahuolet ja mielen-terveyden ongelmat, mutta erityisesti alkoholin käyttö johtaa tilanteisiin, joissa vanhemmat alkavat käyttää väkivaltaa tai muuten menettävät kasvatuksellisen otteensa. Poikien tarinoissa eri ongelmat ilmenevät usein yhtäaikaa:

[huokaisee] Nytte on toi. Iskä nyt on ruvennu huutaan mulle. Tyhmistä syistä. Jos vaikka en saa kyytiä koulusta, asun kaukana, meen vaikka kaverille, se saattaa huutaa iha sikana. Kyl se joskus käyttää väkivaltaakin. On meillä äiti, mutta ei se asu kotona. Mutta äite asuu aika kaukana. -- Noh, nyt se on helpottunu. Sillo vuos sitte oli pahimmat.

Ei iskä enää paljo väkivaltaa käytä. Mutta vuos sitte ku se oli se alkoholiongelma pahimmillaan, se käytti väkivaltaa. (Keskustelu 477/14/V1)

Pojat huomaavat väkivaltaa tyttöjä harvemmin kotioloissa (Fagerlund ym. 2014, 58, 65). Sen vuoksi poikien havainnot eivät välttämättä kuvaa kaikkea perheessä tapahtuvaa väkivaltaa luotettavasti. Vanhemmat kohdistavat poikiin vähemmän väkivaltaa kuin tyttöihin, minkä lisäksi pojat eivät välttämättä huomaa sisaruksiinsa kohdistuvaa tai vanhempien keskinäistä väkivaltaa. (Salmi 2012, 27.)

Keskeisin tekijä poikien ongelmalliseksi kuvaamassa kotiväkivallassa on vanhempien hallinnan katoaminen. Suojaavassa perhedynamiikassa vanhemman valvonta suojaa väkivallalta – näissä tarinoissa vanhempi taas muuttuu väkivallan käyttäjäksi, jonka toimintaan ei saada puututtua.

Ongelmallinen tilanne on jotain, mistä pojat puhuvat varoen, jopa näissä anonyymeissä keskusteluissa. Vanhemman suojeleminen on pojille tärkeää. Keskusteluissa pojat saattavat päätyä paljastamaan perheen tilannetta askel askeleelta, ongelmien kuroutuessa auki yksi kerrallaan.

[Veli] jäi kerran luokalle. Me yleensä. Tapellaan. Onko se ok et juodaan viinaa? Mun veli ei oo koskaan juonu. Oon koffia maistunu. Onko ihmeellistä ku isä, onko normaalia, että ihminen ni mun isä, se juo puol kupillista viinaa? Ni tulee kanniin ja alkaa itkee? (Keskustelu 162/09/V4)

Esimerkki on tyypillinen kertomus siitä, kuinka pojat eivät itse osaa lopettaa väkivaltaa ja ottavat mallia vanhemmistaan, niin hyvässä kuin pahassakin. Vanhempien opastusta ja esimerkkiä vaille jääneille pojille perheen väkivalta on pitkittynyt ongelma, jonka vähentämiseen heillä ei ole keinoja. Poikia neuvotaan ottamaan yhteyttä lastensuojeluun tai muuten kertomaan tilanteestaan, mutta siihen ovat olleet valmiita vain ne pojat, joiden nuoremmat sisarukset ovat olleet vaarassa.

Tarinoissa kotiväkivalta myös kertautuu: vanhempien menettäessä kontrollinsa myös lapset alkavat käyttää väkivaltaa tai sen uhkaa kotona muiden lasten kontrolloimiseen. Väkivaltapotentiaalia nostetaan tarinoissa suhteessa muihin perheen lapsiin.

Kysyttäessä väkivallan suunnasta pojat kertovat, etteivät koskaan käytä väkivaltaa vanhempiaan kohtaan, vaikka kasvavien poikien käyttämä väkivalta alkaa usein hillitä vanhempien käyttämää väkivaltaa. Kasvaessaan lapset vastaavat vanhempien väkivaltaan usein väkivallalla ja pojat käyttävät vanhempiaan kohtaan selvästi tyttöjä enemmän väkivaltaa (Ulman & Straus 2003, 46–47). Osa väkivallasta kertovista pojista on jo 15–16-vuotiaita. He kykenisivät vastustamaan vanhempiansa väkivallalla tai sillä uhkaamalla. Aineiston pojat kuitenkin kieltäytyvät nostamasta väkivaltapotentialiaan vanhempiaan vastaan.

Kun aineiston pojat valitsevat väkivallattomuuden ja lojaalisti kieltäytyvät kertomasta perheen ongelmista viranomaisille, he jäävät väkivallan uhreiksi. Tähän yhtälöön pojilla ei ole ennen auttamispuheluita ratkaisuja: he ovat voineet lähinnä yrittää välttää kotiväkivaltaa olemalla mahdollisimman paljon poissa kotoaan.

VALVOMATTOMAT VÄLITILAT

Yleisin aineistossa esiintyvä väkivallan ympäristö ovat valvomattomat välitilat. Olipa kyseessä metsäkaistale, päiväkodin piha ilta-aikaan tai kaupungilta löydetty suojaista kohta, nämä tarkkailun ulkopuolelle jäävät tilat ovat tarinoissa poikien ajanviettokäytössä. Niissä ei ole aikuisten tarkkailua tai ohjattua toimintaa, vaan nuorten vapauden aluetta. Tilat kuvataan kaoottisiksi, omilla säännöillään toimiviksi.

Rutiinitoimintoteorian näkökulmasta tällainen seutu on väkivallalle erityisen altista, ja poikien tarinat tukevat tätä: väkivalta valvomattomissa välitiloissa on satunnaista ja ongelmallista, eikä aina edes ennakoitavissa. Tällainen välitilojen väkivalta on arvaamatonta, eikä sen seurauksia voi etukäteen tietää. Hyvin erilaisista taustoista tulevien poikien on osattava tunnistaa tällaisen väkivallan mahdollisuus ja kyettävä arvioimaan muita miehiä tällaisen väkivallan käyttäjinä (Tolonen 1996, 115). Viritäminen tähän tarkkailuun ja väkivallan käyttöön tapahtuu ympäristön ja siellä kohdattujen sekä nuoren mukana kulkevien henkilöiden mukaan. Jos samanikäiset vertaisryhmän nuoret eivät käytä väkivaltaa, nuori itsekään ei sitä todennäköisesti käytä. Samoin ympäristössä, jossa rikoksista ei jää

kiinni pojat todennäköisemmin käyttävät väkivaltaa. (Pardini ym. 2012, 31, 34.)

Vaarasta huolimatta pojat kertovat hakeutuvansa näihin tiloihin, joissa joutuvat alttiiksi muiden alueella kulkevien miesten väkivallalle. Sukupuolittunut väkivallan uhka ei myöskään ilmene pelkästään poikien tarinoissa: väkivalta julkisilla paikoilla on nuorilla vahvimmin sukupuolittunutta väkivaltaa, sillä sen poliisille ilmi tulleista uhreista yli 80 % on miespuolisia. (Humppi 2008, 47–48.)

Vaaran ja vapauden mielikuvat sekoittuvat poikien tarinoissa välitiloista. Näissä ympäristöissä poikien väkivaltaa selittää poikien mukaan ympäristön yleinen väkivaltaisuus (32 % tarinoista). Poikien kertomuksissa välitiloissa ihaillaan väkivaltaa ja vähäisiäkin rikkomuksia kuului kostaa, jotta oma maine ei kärsisi. Väkivaltaan päädytään muiden nuorten kanssa, joista kaikki eivät suinkaan ole kertojille tuttuja. Näissä välitilojen tarinoissa väkivallantekijät toimivat proaktiivisesti ryhtyen haastamaan riitaa tuntemattomien kanssa, tai ryhtyen suoraan yllättävään väkivaltaan näitä kohtaan. Aikuisista miehet esiintyvät tarinoissa, hekin vain poliiseina, päihteiden hakijoina, vaanivina namusetinä ja yhtäkkisen väkivaltaisina hyökkäjinä.

Tämä yleinen väkivaltaisuus luo ilmapiiirin, jossa poikien on tarkkailtava ympäristöään ja huomioitava ennakoivasti siellä esiintyvää väkivaltaa. Silti pojat eivät näe aikuisten vaikutusta positiivisena, vaan siirtyvät sen edestä pois, jälleen uusiin valvomattomiin välitiloihin.

On vielä yks. Nuorisotalolla on tappelu. Täällä pyörii koko ajan poliiseja, pyörii ympärillä. Se on ahistavaa ku ne ajaa vaan ympäri. Pyörii koko ajan yläastealaisia ja minun luokkalaisia. Ja polttaa tupakkaa ja tappelee. -- Puhuttiin koululla että ei sais mennä jäähallille ja nuorisotalolle ei pitäis mennä ku oli tapeltu. Onneksi pelkästään nyrkillä löivät. -- Me ei olla mitään tehty. Oltiin potkimassa palloa. Sitte kuulu tappelun äänet ja poliisi tuli ja yläastelaiset tuli koulun kentälle ja me vaihettiin paikkaa. (Keskustelu 53/11/V1)

Esimerkissä poika kertoo selväsanaisesti väkivallasta, joka nuorten toimiessa keskenään on pelkona. Poikien kesken tiedetään, millaista väkivaltaa

on ollut, missä sitä on ilmennyt ja miten potentiaalisia tappelijoita tunnistaa. Tarinassa poliisien paikalle saapuminen tekee väkivallan mahdottomaksi, muuttaa alueen toimintasääntöjä. Poliisit eivät kuitenkaan ole rauhan ja positiivisen yhteiskuntajärjestyksen airuita, vaan häiriöksi olevia tungettelijoita.

Pojat välttelevät aiemmalta alueelta saapuvia yläkoululaisia varmuuden vuoksi. Tappelujen alueelta saapuessaan nämä ovat tiedetysti väkivaltaisia. Suurempien ja poliisin etsimien poikaryhmien väkivaltapotentiaalia ei kannata uhmata. Poikien varovaisuus vastaa tutkimusten antamaa kuvaa poikasakkien väkivallasta: poikien väkivalta julkisilla paikoilla on usein poikaporukan väkivaltaa joko yksilöitä tai muita poikaporukoita vastaan. Useamman pojan yhteen poikaan kohdistamat väkivallanteot ja kadulla tapahtuvat kahdenkeskiset väkivallanteot ovat pojille selvästi tyttöjä yleisempiä väkivaltatyyppejä. (Humppi 2008, 44.)

Uhrin ominaisuudet selittävät usein sitä, miten hänet valitaan uhriksi. Uhrin heikkous, ryhmästä poikkeavuus tai ”homomaiseksi” kuvailtu käytös toimivat selityksenä väkivallalle joka neljännessä kertomuksessa. Näissä selityksissä kuullaan, kuinka vaarallista on, jos ei osaa performoida tilanteessa hyväksyttävää maskuliinisuutta tai kykene tehokkaaseen väkivaltapotentiaalin säätelyyn.

Kattoo ettei sais turpaansa. Pyörähtää tossa aseman lähettyvillä, en oo paranoiדי mut joskus se tulee. Ehkä oon paranoiדי. Silleen. En vois hakata ketään tai tehdä pahaa. Vaikka osa kutsuu murhaajaks. Ku on tää katse. (Keskustelu 2165/09, Vastaja 1)

Keskusteluissa mielenmaisemaa kuvataan sanoilla ”paranoiדי” ja ”ahdistava”. Pojat kokevat tarinoissaan tällaisen ilmapiirin olevan hyvin väsyttävä riippumatta siitä, ovatko he väkivallan tekijöinä vai uhreina. Väkivaltaa on ennakoitava ja välteltävä.

En oo soittanut pitkään aikaan. Miten sulla menee? -- Joo. Ihan puoliksi kuolleen. Ei nyt ihan, juostiin tänään pari tyypii karkuu, uhkas hakkaa. -- Ei nähneet minne mentiin metsään. (Keskustelu 370/09/V1)

Pakeneminen onkin usein ratkaisu arvaamattomaan väkivaltaan. Väli tilojen väkivalta on selvästi

raaempaa kuin kotona tai koulussa. Muissa tarinoissa ei ole esillä henkirikosten pelkoa, mutta kymmenessä keskustelussa väli tilan väkivaltaisuus saa pojat miettimään väkivaltaan kuoleminen mahdollisuutta. Tapellessa joku saattaa kuolla, varsinkin jos osapuolet kantavat aseita mukanaan. Väli tilat ovat ainoa ympäristö, jossa aseiden mukana kantaminen, niillä uhkailu ja niiden käytön pohdinnat nousevat 17 kertomuksessa esiin. Poikien tarinoissa kannetaan mukana veitsiä, pesäpallomailoja, työkaluja ja keppejä, joita käytetään niin itsepuolustukseen kuin muiden vahingoittamiseenkin. Nuorille väli tilojen kautta kulkeminen on riski, mutta riskejä voidaan pienentää nostamalla omaa väkivaltapotentiaalia aseiden mukana kantamisella.

Ni tuli 8 ihmistä. Ni, mikä ne oli -- teitä suomalaisia. Ni, spurguja. Ni, ne laitto kädet mun silmille. Ne riuhto. Menin puistoon. -- Opin mä: älä mene yksin. Soita lisää kavereita. Ni, ota puukko (Keskustelu 243/10/V4)

Tässä maahanmuuttajapoika muotoilee kokemustaan arvaamattomasta väkivallasta kaupungin puistojen läpi kulkiessa. Hän on joutunut huomaamaan, että puistossa kulkeminen ei ole turvallista, joten hän pohtii väkivaltapotentiaalinsa nostamista aseistautumalla ja suuremman joukon mukana kulkeemisella, jotta ei tulisi valituksi uhriksi satunnaiselle väkivallalle. Kun liikutaan julkisessa tilassa, väkivallan alueellisen todennäköisyyden hahmottaminen ja mahdollisesti porukan mukana paikasta toiseen siirtyminen voivat olla olennaisia taitoja, joiden hallitseminen on tärkeää erityisesti vähemmistöihin kuuluville. (Tolonen 2017, 769.)

Poikien tarinoissa väkivallan uhreiksi valikoituvat erityisesti tuntemattomat pojat – joiden kanssa haastetaan riitaa – mutta erityisesti pojat, jotka ovat etnisesti, sosiaalisesti tai seksuaalisesti joukosta poikkeavia. Heitä voidaan pahoinpidellä sattumanvaraisesti, mutta myös heidän poikien miesidentiteetille aiheuttamansa uhan vuoksi. Tämä suora viivainen fyysisellä väkivallalla identiteettiuhkaan vastaaminen koskee erityisesti homoja:

Minun kaveri koittaa lähennellä minua ja se on poika. -- Se yhtäkkiä laitti käden mun housuihin.

Mä vedän sitä turpaan. Se koittaa, vapaa-aikana yrittää lähennellä. (Keskustelu 954/13/V11)

Välitiloissa homopoikien olemassaolo, ystävyys ja erityisesti heidän halunsa ovat asioita, joihin poikien on turvallista vastata väkivallalla. Kertoessaan kohtaamisista homojen kanssa pojat ovat hämmennyneitä, eivätkä keksi miten purkaa tilanteita muuten kuin väkivalloin. He pitivät omaa toimintaansa oikeutettuna, itsepuolustusellisenä väkivaltana heihin kohdistuvan uhkan takia. Vaikka uhka toki kohdistuukin pikemminkin identiteettiin tai maailmankuvaan, fyysinen väkivalta on poikien mukaan oikeutettua. Pojille tällainen identiteettiuhkien oikeuttama väkivalta on liki automatisoitua, kuten käy ilmi keskustelusta, jossa poika kertoo haaveistaan päästä laitoksesta kotiin:

Kyllä ne aina jos meni hyvin viikko ni jos hyvin saatto päästä kotiin. Ni yleensä pääsee kotiin. Olin kriisijaksolla ja tappelin -- [juttelee taustalla olevan toisen nuoren kanssa] Nyt mennee oota hetki. Törkeä ku sano et vitun homo. Mä hakkaan sen. (Keskustelu 358/2012, Vastaaja 4)

Vaikka huostaanotetun pojan edun mukaista olisi olla tappelematta, homoksi haukkuminen edes ohimennen on liian suuri loukkaus. Satunnaista homoteltua ei voi päästää tapahtumaan, miesidentiteetin suojaaminen on tärkeämpää kuin muun hyvinvoinnin turvaaminen.

PÄÄTÄNTÄ: MITEN VÄKIVALTA VOITAIISIIN ESTÄÄ?

Aineiston keskusteluissa väkivallan muodot vaihtelevat suhteessa tiloihin, mutta väkivaltaan päädytään yhteisön suojaavan valvonnan pettäessä. Koulussa opettajat eivät reagoi pitkittyneeseen väkivaltaan, jos se ei yllä tasolle, jossa sitä ei voida enää ohittaa. Kodeissa vanhempien ongelmat johtavat heidän muuttumiseensa väkivallan estäjistä sen tekijöiksi. Kontrollioimattomissa välitiloissa pojat kohtaavat toisiaan satunnaista väkivaltaa tehden ja suojaavaa valvontaa vältellen.

Koulun ja kontrollioimattomien välitilojen väkivalta on monella tapaa samanlaista. Ulkoisen val-

vonnan puuttuessa pojat alkavat itse nostaa väkivaltapotentiaaliaan. Tämä voi estää väkivaltaa, jos poika arvioidaan liian vaikeaksi uhriksi väkivallalle. Toisaalta sekä koulussa että välitiloissa väkivaltapotentiaaliaan nostaneet pojat ovat valmiita itsepuolustukseen väkivallallan uhkaa vastaan. Itsepuolustus ei koske pelkästään fyysistä koskemattomuutta vaan myös maskuliiniseen identiteettiin kohdistuvaa kyseenalaistamista, johon pojan saattaa mielestään täytyä vastata väkivallalla.

Tiloja erottaa lähinnä koulun struktuuri, joka puuttuu välitiloista. Sinne hakeutuvat valitsevat itse väkivallan mahdollisen kohtaamisen. Aineiston perusteella he menevät näihin tiloihin väkivaltaan varautuen, tietoisina siitä, että he voivat joutua käyttämään väkivaltaa ruumiillisen koskemattomuutensa tai maskuliinisen identiteettinsä puolustamiseksi. Tähän ei voida vastata kontrollin lisäämisellä. Ulkoinen valvonta ei toimi poikien välttellessä sitä.

Valinnanvapauden puute selittää väkivallan käyttöä ja sen uhriksi joutumista kotitiloissa ja koulussa. Pojat pystyvät päättämään vain siitä, ryhtyvätkö he väkivallan käyttäjiksi vai välttämään sopivaksi uhriksi joutumisen henkilökohtaista väkivaltapotentiaalia nostamalla. Useimmiten väkivallan loppumiseen tarvitaan olosuhteiden muutosta: tilassa tapahtuva valvonta täytyy saada toimimaan. Koulussa väkivaltaan aletaan tavallisesti puuttua joko väkivallan raaistuessaa tai oppilailta tulevien signaalien voimistuessa.

Kotiväkivallan osalta tilanne on vaikeampi. Aineiston nuoret ovat itse päättäneet, etteivät he lisää väkivaltapotentiaaliaan, eivätkä toisaalta myöskään kerro perheessä tapahtuvasta väkivallasta, jos se ei pahene vaaralliseksi.

Näiden kaikkien väkivallan muotojen lopettamiseen ei ole yhtä selkeää ratkaisua. Väkivaltaan velvoittavia syitä saataisiin vähennettyä, jos vallalla oleva mieskulttuuria saataisiin muutettua niin, että poikien tarve suojata maskuliinista identiteettiään vähenisi.

Tämä ei kuitenkaan poistaisi kaikkia ongelmatilanteita. Vaikka kontrollioimattomissa välitiloissa pojat päättäisivätkin poistua uhkaavista tilanteista, koulussa se ei ole mahdollista. Koulussa, jossa alhaisen intensiteetin väkivaltaan ei reagoida, väkivaltapotentiaalin nostaminen ja vähäinen väkivalta ovat

ainoita ratkaisuja, joita pojille jää, jos he eivät halua joutua väkivallan uhreiksi.

Koulussa poikien signaalit vähäisestä väkivallasta pitäisi ottaa todesta jo siinä vaiheessa, kun väkivallasta saadaan tietoa ensi kertaa. Muuten poika saattaa lopettaa väkivallasta kertomisen uskonsa aikuisten puuttumiseen menettäneenä.

Joonas Kekkonen (FM) on urallaan keskittynyt miesten ja poikien auttamistyöhön ja erityisesti seksuaalisuuteen, väkivaltaan ja parisuhteisiin liittyviin ongelmiin. Hän toimii Miessakit ry:ssä kehittämisen ja koulutuspäällikkönä ja tekee väitöskirjaa poikien väkivallasta Tampereen Yliopiston Nuorisotutkimuksen laitokselle.

KIRJALLISUUS

- Auvinen-Lintunen, L., Häkkänen-Nyholm, H., Ilonen, T. & Tikkanen, R. (2015) Sex Differences in Homicidal Fantasies among Finnish University Students. *Psychology* 26:6, 39–47.
- Bosson, Jennifer K., Vandello, Joseph A., Burnaford, Rochelle M., Weaver, Jonathan R. & Wasti, Arzu S. (2009) Precarious Manhood and Displays of Physical Aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin* 35:5, 623–634.
- Cohen, Lawrence E. & Felson, Marcus (1979) Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review* 44, 588–608.
- Connell, R. W. & James W. Messerschmidt (2005) Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society* 19:6, 829–859.
- Danielsson, Petri, & Kääriäinen, Juha (2016) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 13/2016. Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Fagerlund, Monica, Peltola, Marja, Kääriäinen, Juha, Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 – Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Heinonen, Anna (2015) Neutralizing Disciplinary Violence: A Typology of Parents' Use-of-Violence Accounts. *Victims & Offenders* 10:3, 270–292.
- Helanko, Rafael (1953) *Turun poikasakit – sosiologinen tutkimus 9–16-vuotiaitten poikien spontaanisista ryhmistä vv. 1944–51*. Turku: Annales Universitatis Turkuensis B 46.
- Honkatukia, Päivi (2017) Nuoret ja väkivalta. Teoksessa Niemi, Johanna, Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta*. Tampere: Vastapaino, 324–338.
- Honkatukia, Päivi, Leo Nyqvist, ja Tarja Pösö (2006) Violence from Within the Reform School. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4:4, 328–344.
- Humppi, Sanna-Mari (2008) *Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Huuki, Tuija (2010) *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa (The status work of school boys in the light of violence and caring)*. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis E 113.
- Huuki, Tuija (2016) Pinoa, pusua ja puserrusta: vallon sukupuolistuneet virtaukset lasten leikissä. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29:3, 11–24.
- Huuki, Tuija (2002) Popularity, Real Lads and Violence on the Social Field of School. Teoksessa Sunnari, Vappu, Kangasvuo, Jenny & Mervi Heikkinen (toim.) *Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments*. Oulu: Oulu University Press, 41–59.
- Hyvärinen, Sauli (2017) *Piiskasta jäähypenkkiin – suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2017*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2017. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus*. Tampere: Tampere University Press.
- Karlsson, Liisa (2005) Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina. Teoksessa Hänninen, Sakari, Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim.) *Toinen tieto: kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 173–195.
- Kivivuori, Janne (2011) Rikollisten veljeys. Kriminologisia näkökulmia rikollisten sosiaalisiin suhteisiin. *Acta Poenologica* 1/2011. Tampere: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

- Kivivuori, Janne, Savolainen, Jukka & Aaltonen, Mikko (2015) The Revenge Motive in Delinquency: Prevalence and Predictors. *Acta Sociologica* 59:1, 69–84.
- Lehti, Martti (2017) *Henkirikoskatsaus 2017*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 19/2017. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lindstrom Johnson, Sarah, Waasdorp, Tracy Evian, Cash, Anne Henry, Debnam, Katrina J., Milam, Adam J. & Bradshaw, Catherine P. (2017) Assessing the Association between Observed School Disorganization and School Violence: Implications for School Climate Interventions. *Psychology of Violence* 7:2, 181–191.
- Manninen, Sari (2010) *Iso, vahva, rohkeä – kaikenlaista. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat*. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis E 112.
- Messerschmidt, James W. (2018) *Hegemonic Masculinity: Formulation, Reformulation, and Amplification*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Muulivuori, Marja-Liisa, Blomster, Peter, Laurila, Tuomas, Lavikkala, Raino, Linderborg, Henrik & Tyni, Sasu (2016) *Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2015*. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Pardini, Dustin A., Loeber, Rolf, Farrington, David P. & Stouthamer-Loeber, Magda (2012) Identifying Direct Protective Factors for Nonviolence. *American Journal of Preventive Medicine* 43:2S1, 28–40.
- Patton, George C. (2009) Global Patterns of Mortality in Young People: a Systematic Analysis of Population Health Data. *Lancet* 892, 881–892.
- Pekkarinen, Elina (2015) Näkymättömiksi suojellut lapset. Teoksessa Häkkinen, Antti & Salavuo, Mikko (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu – Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Tampere: Vastapaino, 264–300.
- Ravn, Signe (2018) “I Would Never Start a Fight but...”: Young Masculinities, Perceptions of Violence, and Symbolic Boundary Work in Focus Groups. *Men and Masculinities* 21:2, 291–309.
- Salmi, Venla (2012) *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Smolej, Mirka (2014) Kenelle väkivaltarikokset kasautuvat Suomessa? Poliisin tietoon tullut toistuva väkivalta ja sen uhrit. *Yhteiskuntapolitiikka* 79:1, 21–37.
- THL (2017) *Kouluterveyskysely 2017*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolemansyyt. <http://www.stat.fi/til/ksyyt/> (haettu 2.9.2018).
- Tolonen, Tarja (1996) Väkivaltaa ja sosiaalista järjestystä. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.) *Miehenkuvia – Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 102–117.
- Tolonen, Tarja (2017) Young People and Local Power Geometries in Helsinki. The Intertwining of Social Class, Gender and Ethnicity in Public Spaces. Teoksessa Noblit, G.W. & Pink, W.T. (toim.) *Second International Handbook of Urban Education*. Basel: Springer International Publishing, 755–774.
- Ulman, Arina & Straus, Murray A. (2003) Violence by Children Against Mothers in Relation to Violence Between Parents and Corporal Punishment by Parents. *Journal of Comparative Family Studies* 34:1, 41–60.

HONOR, FURY AND INEPTITUDE – SPATIAL VIOLENCE POTENTIAL REGULATION OF YOUNG BOYS

This article is a study of 250 anonymized discussions with young boys seeking help or guidance for physical violence in their lives from Finnish help service Help Phone for Boys (Poikien Puhelin). In these discussions the boys describe various ways in which they use spatial regulation of violence potential as a form of status work to keep their masculine identity intact, gain social status and avoid violence. The boys discuss use of violence potential in different ways in schools, homes and in unguarded urban spaces. In these discussions domestic violence is intertwined with parental problems and school violence with school authorities not reacting to low-intensity violence. In unguarded urban spaces the boys use violence potential to guard themselves from violence to their bodies and to their masculine identities.